

2025 metų valstybinės kalbos vartojimo ir taisyklingumo kontrolės ataskaita

Jurbarko rajono savivaldybė (toliau – Savivaldybė), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 7 straipsnio 12 punktu ir Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymu, vykdo valstybinės kalbos vartojimo ir taisyklingumo kontrolę. Šia kontrole siekiama, kad Savivaldybės teritorijoje veikiančios institucijos, įstaigos, įmonės ir organizacijos tinkamai rengtų įvairius dokumentus ir vartotų valstybinę kalbą. Kontrolės veiklos: ūkio subjektų dokumentų analizavimas, įstaigų viešųjų užrašų, reklamos ir interneto svetainių tekstų vertinimas. Tradiciškai kasmet parengiama metinė apibendrinta ataskaita apie atliktą darbą.

Jurbarko rajono savivaldybėje 2025 metais atlikti veiklos patikrinimai 23 ūkio subjektuose (2024 m. – taip pat 23). Vertinta, kaip laikomasi įvairių dokumentų rengimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, koks iškabų ir kitų viešųjų užrašų taisyklingumas ir (ar) analizuota interneto svetainių informacija.

Patikrintas 61 naujos reklamos projektas. Suderinti visi projektai, tačiau iš jų 8 projektų tekstą reikėjo patikslinti arba buvo susitarta, kad ateityje, keičiant (atnaujinant) reklaminių stendą, reikės pakeisti vis dar išlikusio telefono numerio su pradžios skaičiumi 8 rašymą (vietoj jo turi būti vartojami skaičiai +370 ar 0). Apie 80 procentų naujų reklamų arba viešųjų užrašų rengėjų tekstus iš anksto (prieš paraiškų teikimą ir reklaminių stendų ar tentų gaminimą) derino su savivaldybėje dirbančiu už valstybinės kalbos vartojimo priežiūrą atsakingu specialistu. Vykdyti viešųjų užrašų Jurbarko rajono savivaldybės 4 seniūnijų teritorijoje tikrinimai, kurių metu patikrinti 35 viešieji užrašai. Dėl 9 užrašų patikslinimo tartasi su reklamos savininkais arba jų atstovais. Klaidingi užrašų tekstai pataisyti.

2025 m. patikrinta virš 2550 įvairių dokumentų ar jų projektų (įskaičiuota ir Jurbarko rajono savivaldybės tarybos 400 sprendimų projektų). 52,3 proc. visų šių dokumentų buvo parengti su trūkumais, todėl Jurbarko rajono savivaldybės administracijos darbuotojams, Savivaldybės tarybos sprendimų projektų rengėjams (teikėjams), įvairių įstaigų atstovams el. paštu, telefonu arba žodžiu buvo pateiktos rekomendacijos, kaip tuos tekstus pataisyti, arba padėta parengti naują, valstybinės kalbos reikalavimus atitinkantį dokumento variantą.

Pagal 2025 metais tikrintuose dokumentuose dažniausiai pasitaikiusias klaidas ir interesantų pateiktus klausimus parengtos 6 aktualios atmintinės-rekomendacijos dėl raštų rengimo: „Vadovaujamės ar remiamės teisės aktais?“, „Ar interneto svetainė yra įstaigos įvaizdžio dalis?“, „Ar gali būti pilnos kelnės ir pilnai įvykdytas biudžetas?“, „Kaip rašyti nelietuviškus žodžių dėmenis ir nekaitomus kitų kalbų žodžius?“, „Kada „nė“, o kada „nei“?“, „Patarimai tiems, kurie nori parengti gerus dokumentus“. 2025-ųjų ir ankstesniųjų metų parengti patarimai yra paskelbti Savivaldybės interneto svetainėje www.jurbarkas.lt (žr. – „Aktualu gyventojams“ → „Valstybinė kalba“ → „Kalbos konsultacijos“).

Jurbarko rajono savivaldybės juridiniai ir fiziniai asmenys 291 kartą konsultavosi dėl valstybinės kalbos vartojimo. Daugiausia konsultacijų teikta dėl kablelių, brūkšnių ar brūkšnelių ir kitų skyrybos ženklų vartojimo, taisyklingo žodžių junginių vartojimo, teksto stiliaus sutvarkymo, adresų ir švenčių (renginių) pavadinimų, pareigybių, įmonių pavadinimų rašymo, gautų dokumentų teksto prasmės, mokslo vardų trumpinimo. Taip pat prašyta pagalbos patikrinti arba padėti parengti tinkamus tekstus ant paminklinių lentų ar akmenų. Palyginus su ankstesniaisiais metais, konsultacijų 2025 m. skaičius sumažėjo maždaug trečdaliu. Tam įtakos turėjo nuolatinės rekomendacijos naudotis kitais prieinamais informacijos teikimo šaltiniais (pavyzdžiui: Valstybinės lietuvių kalbos komisijos „Konsultacijų banku“, interneto svetainės www.ekalba.lt duomenų baze, dirbtinio intelekto patarimais, Savivaldybės interneto svetainės skyriuje „Valstybinė kalba“ paskelbtomis atmintinėmis ir straipsniais).

Skundų dėl netinkamo valstybinės kalbos vartojimo per paskutiniuosius šešerius metus Savivaldybė negavo.

2025 metais dažniausiai gautų klausimų dešimtukas:

Klausimas	Atsakymas
Ar galima <i>kreiptis adresu</i> ?	Galima kreiptis, bet būtina atsiminti, kad dokumentuose, nurodant gatvę ir kitus adreso elementus, po žodžio adresu paprastai rašomas dvitaškis, tačiau prieš interneto adresą dvitaškis paprastai nededamas.
Ar galima vartoti žodžių junginį <i>online seminaras</i> ?	Šį junginį turime keisti į: internetinis, nuotolinis, virtualusis, elektroninis, tiesioginis seminaras arba seminaras internetu, per internetą, tiesiogiai internetu .
Kaip pakeisti įprastai anksčiau vartotą žodį <i>neįgalusis</i> ?	2024 m. oficialiai pradėta vartoti nauja sąvoka, kuri įteisinta Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme. Taigi, naujasis žodžio neįgalusis pakaitalas, terminas – asmuo su negalia . Lietuvių kalbos požiūriu nebūtų klaida pavartoti ir tokie žodžių junginiai: negalią turintis asmuo arba asmuo, turintis negalią .
Ar vartotini žodžiai <i>baneris</i> ir <i>postas</i> ?	Tai yra svetimybės ir todėl nevartotini. Vietoj banerio reikėtų vartoti: reklaminė juosta, reklamjuostė, reklaminis paveikslėlis, reklaminis langelis, kaičioji reklama ; gali būti ir logotipas . O žodį postas reikėtų keisti labai paprastai: įrašas, žinutė .
Kaip sakyti ar rašyti: <i>dviems</i> ar <i>dviem</i> ?	Dokumentuose reikia rašyti žodį dviem , be -s (dviskaitos naudininkas ir įnagininkas neturi vardažodžiams būdingo -s), bet laisvuosiuose stiliuose ar pokalbio metu galima pavartoti ir dviems .
Kaip sakyti (rašyti): <i>kartą metuose</i> ar <i>kartą per metus</i> , <i>kartą dienoje</i> ar <i>kartą per dieną</i> ?	Visi junginiai yra geri, bet pirmenybė teiktina prielinksniniam junginiui.
Ar galima vartoti žodžių junginį <i>panelinė diskusija</i> ?	Toks junginys nevartotinas, o atitikmenys gali būti šie: pranešėjų diskusija, ekspertų (specialistų) diskusija, viešos diskusijos .
Ar protokole galima pavartoti žodį <i>vienbalsiai</i> ?	Galima vartoti sutartinio balsavimo rezultatui nusakyti, bet geriau pasirinkti žodžių junginį visais balsais .
Ar <i>personalinis</i> , ar <i>asmeninis</i> kompiuteris?	Lietuviškas terminas – asmeninis kompiuteris .
Kada vartoti žodžius <i>tolesnis</i> ir <i>tolimesnis</i> ?	Reikia atsižvelgti į kontekstą: žodis tolesnis nurodo laiką (vėlesnis, vėliau padarytas), o žodis tolimesnis – vietą (esantis toliau nei koks nors kitas objektas).

Taip pat domėtasi specifiniais terminais (žodžiais) ir jų reikšmėmis bei vartojimu (ar nevartojimu): **rekruteris (-ė)** (naujas iš anglų k. pasiimtas žodis, reiškiantis už darbuotojų paiešką atsakingą asmenį; nevartotinas, nes juk turime tinkamus gerus žodžius **agentas, verbuotojas**); **stimpankas** (lietuviško atitikmens neturintis skolinys iš anglų k., reiškiantis fantastikos, labiau mokslinės, žanrą, kuriam būdinga vaizduoti necivilizuotą, alternatyvų praeities arba ateities pasaulį, kaip žmonės elgtųsi ir gyventų be išradimų, o visą progresą lemtų garas (tą stilių gerai atpažintų mėgstantys skaityti Žulio Verno, Herberto Džordžo Velso ir ... Andriaus Tapino knygas (būtent dėl paskutiniojo autoriaus knygų ir buvo teirautasi), **minjonas** (žodis senojoje prancūzų kalboje reiškė „geriausias draugas, favoritas“, o šiais laikais dažniausiai apibūdinami pavaldiniai ir sekėjai, kurie akiai, be asmeninės nuomonės paklūsta savo vadovui).

Pradėjus diskusijas ir darbus dėl Jurbarko uosto įrengimo, pasidomėta, kas yra **uosto suprastruktūra** ir ar tai yra tinkamas terminas. Taip, jis yra specifinis techninis terminas, o literatūroje paaiškinama, kad tai – laivų krovos įrenginiai ir kiti statiniai, kurie nepriskirti uosto infrastruktūrai.

Interesantai pasidžiaugė ir įdomiais ar pirmą kartą išgirstais (arba perskaitytais) žodžiais (naujadarais): **mainavietė, puskalbiai, sutarumas, vienatybė, įveika, norimybė, žodžiauti.**

2025 m. parengti ir paskelbti Savivaldybės interneto svetainėje ir laikraščiuose „Mūsų laikas“ ir „Šviesa“ bei jų interneto svetainėse, straipsniai apie Jurbarko krašto kalbininkes Petronėlę Bernadišienę („Petronėlė Bernadišienė – kraštietė, taisyklingiausiai mokėjusi išstarti ir sukirčiuoti lietuvių kalbos žodžius“) ir Albiną Bataitytę („Albina Bataitytė – nuoširdi gimtosios kalbos sergėtoja“), žurnale „Jurbarko laikas“ –straipsnis apie tujinimą („Kodėl jurbarkiškiai savo tėvus ir kitus artimuosius tujina?“).

Aktualūs Valstybinės kalbos vartojimo klausimai, įvairūs patarimai, straipsniai apie kalbas ir kalbininkus viešinami Savivaldybės interneto svetainėje www.jurbarkas.lt (žr. – „Aktualu gyventojams“ → „Valstybinė kalba“).

Dokumentų ir viešųjų ryšių skyriaus vyr. specialistas Antanas Gvildys